

▷ Aires del segle

TERESA COSTA-GRAMUNT

▷ Les hores i els dies

Mª ROSA NOGUÉ I ALMIRALL

Mites i símbols en la literatura catalana

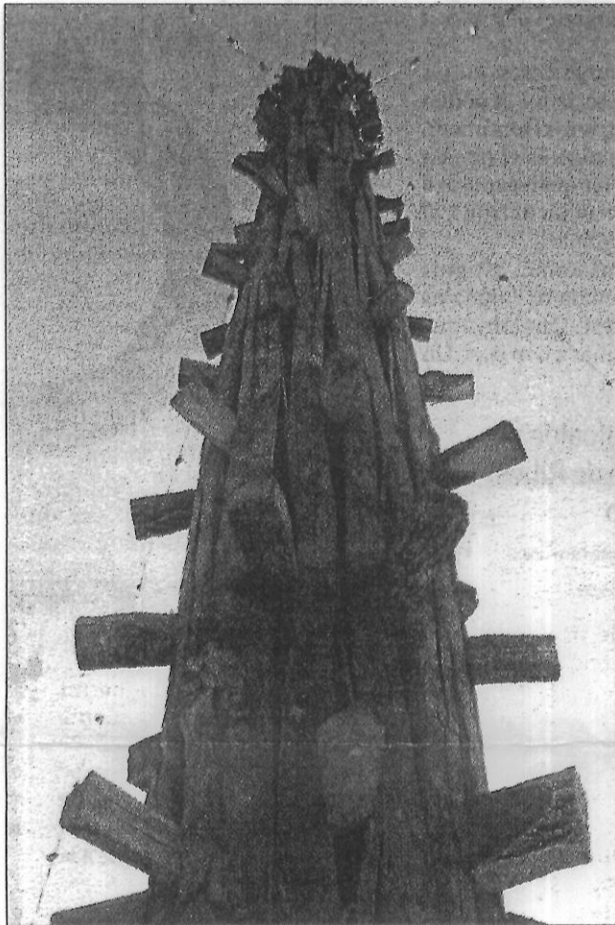
En els dies històrics que estem vivint a Catalunya (moments aurorals d'una nova època), valdrà la pena fer memòria del sistema mitològic i simbòlic creat o recreat a casa nostra en èpoques anteriors per tal de fer créixer i propiciar la invenció de nous mites i símbols.

Avui dia paraules com símbol i simbolisme són d'ús corrent. Sorgides en el terreny de l'antropologia i de la psicoanàlisi, són paraules usades no només en l'àmbit acadèmic sinó també en converses de cafè, tot i que no sempre se sàpiga ben bé el significat, atesa la complexitat del que els símbols representen. El símbol revela certs aspectes de la realitat, els més profunds, que són difícilment copsats per qualsevol altre mitjà de coneixement. Allò que no pot ser dit de cap manera es diu a través del símbol. D'aquí ve que llegir simbòlicament la realitat sigui llegir allò que no es veu a simple vista ni es pot mesurar científicament. Tal com diu Mircea Eliade, imatges, mites i símbols són creacions de la psique humana per respondre a una necessitat: deixar a ull nu les modalitats més secretes de l'ésser.

Diu també Eliade que cada ésser històric, i tots ho som a aquestes alçades de la vida sobre la Terra, porta amb ell una gran part de la humanitat fins i tot anterior a la Història. És evident, ja que juntament amb la idea que procedim d'uns orígens divins, els humans encara no hem deixat del tot enrere la cua del dinosaures, és a dir, la nostra animalitat. Com més ens allunyem de la Història, doncs, més deixem a la vista la nostra condició de simis, si ens atenem a les tesis de Darwin.

Posem un exemple. Totes les cultures del planeta han generat un símbol d'un paradís terrestre perdut. En realitat aquest paradís és d'ordre teològic, espiritual. La Bíblia parla d'un jardí de l'Edèn, i els mites grecs d'un jardí de les Hespèrides.

Arribats en aquest punt, cal remarcar que en la pervivència de mites i símbols, la literatura, tant l'oral com sobretot l'escripta, ha tingut

i hi té un gran paper. A *Mitologia, simbologia i literatura* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat), els professors Magí Sunyer i Montserrat Corretger han editat un conjunt de treballs acadèmics d'autors diversos sobre la mitologia i simbologia creada o recreada en la literatura catalana en un període de gran efervescència cultural de la nostra història: el que va des del 1890 fins al 1939.

En aquest treball, de lectura amena sense perdre ni un bri de rigor, s'estudia l'ús de mites i símbols en el Modernisme; es fa una atenció especial a novel·les de referència com ara *Solitud*, de Víctor Català, o *La Ben Plantada*, d'Eugeni d'Ors; s'entra en els mites amb càrrega nacional; es destaca la tasca del periodisme en la seva difusió; es parla de la creació de poemes nacionals com a tòtems, etc.

Sens dubte, Jacint Verdaguer, Joan Maragall i Caterina Albert, i posteriorment Eugeni d'Ors i Salvador Espriu, per posar només uns exemples, van ser grans creadors de mites i símbols

catalans. L'emergència de la identitat catalana començada en la Renaixença va afavorir la creació i evolució de mites autòctons que, no obstant això, entronquen amb arquetipus universals. Víctor Balaguer també havia recuperat llegendes amb fades i dones d'aigua, presents també en altres cultures, si bé amb les característiques pròpies del lloc. Eugeni d'Ors va crear quatre arquetipus femenins: Teresa la ben plantada, Tel·lina de Gualba la de les mil veus, Lídia de Cadaqués, basada en un personatge real, i Sijé, la més enigmàtica, ja que és una veu i representa una vacança. Després del 1939 i passada la postguerra, apareixerà la Colometa de Mercè Rodoreda, la imatge de la pell de brau de Salvador Espriu, o la Betúlia de Maria Aurèlia Capmany. Però aquests arquetipus, figures i llocs simbòlics s'estudiaran en un llibre futur, ja que els mites i símbols es van fent amb el temps i les circumstàncies. La nostra època també donarà els seus. Amunt la imaginació literària per construir-los!

Compàs d'espera

Sempre que arriba aquest temps me'n recordo de la tardor que feia les pràctiques per a treure'm el carnet de conduir, l'any 88, quan ja havia acabat la carrera i em trobava per primer cop fora del circuit obligat dels estudis (EGB, BUP i COU i Universitat; els cursos de doctorat no començaven fins al gener). Em sentia una mica desvagada, sense haver-me de llevar d'hora, encara que seguia fent cursos de català per a adults, amb la meua mare, i acabava d'entrar en un Orfeó Català on cantàvem *Les noces* d'Strawinsky i *Carmina Burana*... Vaig aprofitar aquella tardor per fer les famoses pràctiques de conducció, sempre posposades, fins al punt que m'havia caducat la teòrica i vaig haver de tornar-me a examinar. Buf! Encara no entenc com justificaven que un examen caduqués (deu passar, encara?). En fi; a còpia de pràctiques vaig acabar traient un carnet de conduir que, mancances d'una, no he fet servir gairebé gens.

Però bé, tota aquella tardor, matí i tarda, em vaig dedicar a anar i venir de Vilanova a Vilafranca, per la carretera vella, la més vella, aquella que quan et posaves darrera d'un camió ja havíem fet el dia, i sobretot jo, que no avançava si és que no m'ho exigia el professor. Recordo la imatge de les vinyes que a poc a poc s'anaven daurant, la llum radiant de l'estiu que agafava matisos de fosc tardorenc, la bellesa del paisatge que ens envoltava i la sensació de canvi paulatí que ens anava menant, molt lentament, cap a l'hivern. La lentitud inexorable dels canvis de la natura! Una lentitud que pot ser molt

bona i molt natural, però que també té alguna cosa d'exasperant, d'aliena a la manera de ser humana, limitada i impacient, amant de la velocitat, empesa per unes ganes instintives de canviar, de moure's, d'avançar les manetes del rellotge que aconsegueixi complir els nostres desitjos. *Veles e vents han mos desigs complir, fahent camins dubtosos per la mar*, cantava Ausiàs March, potser inspirant-se en l'expedició marítima que emprengué cap a Nàpols al servei del rei Alfons el Magnànim.

Si la natura és calma, paciència i cicle (tot i la periòdica violència dels aiguats o dels sotrats de la terra), no hi ha dubte que nosaltres som tot el contrari (encara que també ens podem educar

“

Aquesta tardor catalana és una mena de segona joventut de tots plegats

”

en l'espera, la reflexió i la contemplació). I si la joventut anhela el canvi, la successió ràpida dels dies que van a parar al punt desitjat, molt més que no pas l'edat madura (qui

té pressa per arribar als 50, als 60, etcètera?) podríem dir que aquesta tardor catalana, entre el revulsiu de l'11 de setembre i la fita electoral del 25 de novembre, és una mena de segona joventut de tots plegats: nerviosos, atats en part pels mitjans de comunicació, en part per la crisi i en part per aquesta mena de permís que ens hem concedit d'imaginar una Catalunya com la voldríem, i no com ens diuen que ha de ser.

Contemplem el sol que daura les vinyes, les pluges que han deixat més d'una gotera (una, justament, al despatx de casa des d'on escric això), mirem una altra vegada el calendari i constatem que, de fet, el millor és que respirem fondo i ens ho agafem amb calma. El que hagi de passar, passarà.